Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (šesto vijeće)

22. lipnja 2022.*

Sadržaj

I. Pravni okvir 4

A. Pravo Unije 4

1. Direktiva o staništima 4

2. Direktiva o pticama 5

B. Slovačko pravo 5

1. Zakon o očuvanju prirode 5

2. Zakon o šumama 7

II. Predsudski postupak 10

III. O tužbi 11

A. Prvi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 3. Direktive o staništima u vezi s njezinim člankom 7. 11

1. Argumentacija stranaka 11

2. Ocjena Suda 13

a) Dopuštenost 13

b) Meritum 15

1) Uvodna očitovanja 15

2) Prvi dio prvog prigovora koji se odnosi na POŠ-ove 16

3) Drugi dio prvog prigovora, koji se odnosi na hitne sječe 16

* Jezik postupka: slovački

4) Treći dio prvog prigovora, koji se odnosi na mjere za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju štetnici 17

B. Drugi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 2. Direktive o staništima u vezi s njezinim člankom 7. 18

1. Argumentacija stranaka 18

2. Ocjena Suda 20

a) Dopuštenost 20

b) Meritum 20

C. Treći prigovor, koji se temelji na povredi članka 4. stavka 1. Direktive o pticama 22

1. Argumentacija stranaka 22

2. Ocjena Suda 24

a) Dopuštenost 24

b) Meritum 24

IV. Troškovi 26

„Povreda obveze države članice – Direktiva 92/43/EEZ – Članak 6. stavci 2. i 3. – Očuvanje prirodnih staništa i divlje faune i flore – Direktiva 2009/147/EZ – Članak 4. stavak 1. – Očuvanje divljih ptica – Tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*) – Program gospodarenja šumama – Hitne sječe – Ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja – Područja mreže Natura 2000 – Posebna zaštićena područja određena za očuvanje tetrijeba gluhana – Nepostojanje mjera za sprečavanje pogoršavanja stanja staništa i posebnih mjera očuvanja u određenim područjima”

U predmetu C-661/20,

povodom tužbe zbog povrede obveze na temelju članka 258. UFEU-a, podnesene 5. prosinca 2020.,

Europska komisija, koju zastupaju C. Hermes i R. Lindenthal, u svojstvu agenata,

tužitelj,

protiv

Slovačke Republike, koju zastupa B. Ricziová, u svojstvu agenta,

tuženik,

SUD (šesto vijeće),

u sastavu: I. Ziemele, predsjednica vijeća, A. Arabadjiev (izvjestitelj), predsjednik prvog vijeća, i P. G. Xuereb, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Svojom tužbom Europska komisija od Suda zahtijeva da utvrdi da je:

– na temelju članka 6. stavka 3. Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.) (u daljnjem tekstu: Direktiva o staništima), u vezi s njezinim člankom 7., izuzimanjem programa održavanja šuma (u daljnjem tekstu: POŠ) i njihovih izmjena, hitnih sječa te mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju su prouzročile prirodne nepogode, kada mogu značajno utjecati na područja mreže Natura 2000, od obveze primjene ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotično područje s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja;

– na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, u vezi s njezinim člankom 7., time što nije poduzela odgovarajuće mjere kako bi se spriječilo pogoršavanje stanja staništa i značajni poremećaji u posebnim zaštićenim područjima (u daljnjem tekstu: PZP-ovi) određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veľká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Chočské vrchy SKCHVU050, PZP Horná Orava SKCHVU008, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013, PZP Poľana SKCHVU022, PZP Slovenský Raj SKCHVU053, PZP Levočské vrchy SKCHVU051 i PZP Strážovské vrchy SKCHVU028);

– na temelju članka 4. stavka 1. Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2010., L 20, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., sv. 32., str. 128. i ispravak SL 2015., L 75, str. 20.) (u daljnjem tekstu: Direktiva o pticama), time što nije poduzela posebne mjere očuvanja primjenjive na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus)* u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje kako bi se osiguralo njegovo preživljavanje i razmnožavanje u njegovu području raširenosti (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veľká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013 i PZP Levočské vrchy SKCHVU051),

Republika Slovačka nije ispunila svoje obveze.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Direktiva o staništima

2 Člankom 2. stavkom 2. Direktive o staništima propisano je:

„Mjere poduzete u skladu s ovom Direktivom namijenjene su održavanju ili povratu u povoljno stanje očuvanosti, prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore od interesa Zajednice.”

3 Članak 6. te direktive glasi:

„1. Za posebna područja očuvanja, države članice utvrđuju potrebne mjere za očuvanje koje prema potrebi uključuju odgovarajuće planove upravljanja, posebno prirađene za ta područja ili integrirane u druge razvojne planove te odgovarajuće zakonske, administrativne ili ugovorne mjere koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrstama iz Priloga II. koji su prisutni na tim područjima.

2. Države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi se u posebnim područjima očuvanja izbjeglo pogoršanje prirodnih staništa i staništa vrsta, kao i uznemiravanje vrsta za koje su ta područja određena, u mjeri u kojoj bi takvo uznemiravanje moglo utjecati na ciljeve ove Direktive.

3. Svaki plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao imati značajan utjecaj, bilo pojedinačno bilo u kombinaciji s ostalim planovima ili projektima, predmet je ocjene prihvatljivosti utjecaja koje bi mogao imati na to područje, s obzirom na ciljeve očuvanja područja. U svjetlu zaključaka procjene utjecaja na područje i sukladno odredbama stavka 4., nadležna tijela državne vlasti odobravaju plan ili projekt tek nakon što se uvjere da on neće negativno utjecati na cjelovitost dotičnog područja te, ako je to potrebno, nakon dobivanja mišljenja od šire javnosti.

4. Ako se, unatoč negativnoj procjeni utjecaja na područje i u nedostatku drugih pogodnih mogućnosti, plan ili projekt ipak moraju provesti zbog imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode, država članica poduzima sve kompenzacijske mjere kako bi osigurala zaštitu koherentnosti mreže Natura 2000. Ona Komisiju izvješćuje o usvojenim kompenzacijskim mjerama.

Kad se u određenom području nalazi prioritetni prirodni stanišni tip i/ili prioritetna vrsta, mogu se razmatrati samo ona pitanja koja se odnose na zdravlje ljudi ili javnu sigurnost, na korisne posljedice od primarnog značaja za okoliš ili, nastavno na mišljenje Komisije, na ostale imperativne razloge prevladavajućeg javnog interesa.”

4 U skladu s člankom 7. navedene direktive:

„Obveze koje proizlaze iz članka 6. stavaka 2., 3. i 4. ove Direktive zamjenjuju sve obveze koje proizlaze iz prve rečenice članka 4. stavka 4. Direktive 79/409/EEZ [Vijeća od 2. travnja 1979. o očuvanju divljih ptica (SL 1979., L 103, str. 1.)] u vezi područja klasificiranih na temelju članka 4. stavka 1. ili slično priznatih prema njezinom članku 4. stavku 2. od datuma provedbe ove Direktive ili datuma klasifikacije ili priznanja od strane države članice u skladu s Direktivom [79/409], pod uvjetom da je potonji datum kasniji.”

2. Direktiva o pticama

5 Člankom 4. stavkom 1. Direktive o staništima propisano je:

„Vrste ptica navedene u Prilogu I. predmet su posebnih mjera očuvanja koje se odnose na njihova staništa, kako bi se osiguralo njihovo preživljavanje i razmnožavanje na njihovom području raširenosti.

S tim u vezi, uzimaju se u obzir:

(a) vrste u opasnosti od izumiranja;

(b) vrste osjetljive na određene promjene u njihovim staništima;

(c) vrste koje se smatraju rijetkima zbog male populacije ili ograničene lokalne raširenosti;

(d) druge vrste koje zahtijevaju posebnu pažnju zbog posebne prirode njihovih staništa.

Trendovi i promjene populacijskih razina uzimaju se u obzir kao podloga za ocjenjivanje.

Države članice posebno klasificiraju područja koja su s obzirom na broj i veličinu najprimjerenija kao posebna zaštićena područja za očuvanje tih vrsta u okviru morskih i kopnenih zemljopisnih područja gdje se primjenjuje ova Direktiva.”

6 Među životinjskim vrstama koje su predmet posebnih mjera očuvanja koje se odnose na njihova staništa, kako bi se osiguralo njihovo preživljavanje i razmnožavanje na njihovom području raširenosti, čiji je popis utvrđen u Prilogu I. navedenoj direktivi, nalazi se, među ostalim, tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*).

B. Slovačko pravo

1. Zakon o očuvanju prirode

7 Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (Zakon br. 543/2002 o očuvanju prirode i krajolika), u verziji primjenjivoj 24. ožujka 2019. (u daljnjem tekstu: Zakon o očuvanju prirode), u članku 4. stavcima 1. i 2. određuje:

„1. Svatko tko obavlja aktivnosti koje bi mogle ugroziti, pogoršati stanje ili uništiti bilje, životinje ili njihova staništa dužan je postupati tako da izbjegne prouzročiti njihovu nepotrebnu smrt, pogoršanje njihova stanja ili njihovo uništenje.

2. Ako jedna od aktivnosti iz stavka 1. ugrožava postojanje biljnih i životinjskih vrsta ili izaziva njihovo propadanje, poremećaje njihovih mogućnosti razmnožavanja ili izumiranje njihove populacije, državna služba nadležna za očuvanje prirode i krajolika (dalje u tekstu: tijelo nadležno za očuvanje prirode) ograničava ili zabranjuje te aktivnosti uz prethodno upozorenje.”

8 Članak 26. stavci 5. i 6. tog zakona, kako je izmijenjen Zakonom br. 356/2019 Zb., koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020., glasi:

„5. U području zaštite ptica zabranjene su aktivnosti koje mogu negativno utjecati na vrste obuhvaćene mjerama očuvanja područja. Odredbe članka 14. stavaka 6. i 7. primjenjuju se *mutatis mutandis* na provedbu hitnih sječa i mjera zaštite šuma na svim područjima zaštite ptica koja imaju razinu očuvanja različitu od pete razine.

6. Vlada uredbom razvrstava staništa vrsta ptica od interesa za Zajednicu i staništa ptica selica koja se nalaze na odobrenom popisu ornitoloških područja u područjima zaštite ptica te utvrđuje razgraničenje područja zaštite ptica, kao i popis aktivnosti iz stavka 5., uključujući teritorijalna i vremenska ograničenja njihove provedbe.”

9 Člankom 28. stavcima 4. do 9. Zakona o očuvanju prirode određuje se:

„4. Okružno tijelo sjedišta regije izdaje stručno mišljenje o nacrtu plana ili projekta iz stavka 3. o mogućnosti značajnog utjecaja na područje mreže zaštićenih područja. Ako plan ili projekt treba realizirati na području nekoliko regija, to mišljenje izdaje okružno tijelo u sjedištu regije na čijem se području treba realizirati najveći dio plana ili projekta. Stručno mišljenje može izdati i Ministarstvo ili okružni ured sjedišta regije na vlastitu inicijativu ako je potreba za izdavanje takvog mišljenja utvrđena tijekom postupka izdavanja odstupanja, odobrenja ili izjave na temelju ovog zakona. Ako, prema stručnom mišljenju, plan ili projekt može, pojedinačno ili zajedno s drugim planom ili projektom, značajno utjecati na to područje, na njega se primjenjuje procjena učinka u skladu s posebnim zakonodavstvom.

5. Plan ili projekt može se odobriti samo ako se na temelju rezultata procjene učinka provedene u skladu s posebnim zakonodavstvom dokaže da neće negativno utjecati na cjelovitost područja mreže zaštićenih područja s obzirom na ciljeve očuvanja (u daljnjem tekstu: negativni utjecaj na cjelovitost područja).

6. Plan ili projekt koji može negativno utjecati na cjelovitost područja može se odobriti samo ako se dokaže da ne postoje alternativna rješenja i da se mora provesti zbog važnih razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode. U tom se slučaju poduzimaju kompenzacijske mjere kako bi se osigurala zaštita opće koherentnosti europske mreže zaštićenih područja.

7. Ako su prioritetna staništa ili prioritetne vrste prisutni u mreži zaštićenih područja, plan ili projekt koji može negativno utjecati na cjelovitost područja može se odobriti samo zbog važnih razloga prevladavajućeg javnog interesa povezanih s javnim zdravljem i javnom sigurnošću ili korisnim posljedicama od velikog značaja za okoliš i zbog ostalih imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa koji se temelje na mišljenju Europske komisije.

8. Vlada donosi odluku o tome predstavlja li odobrenje plana ili odobrenje projekta kojim se negativno utječe na cjelovitost područja prevladavajući javni interes na temelju prijedloga koji je ministarstvo podnijelo na zahtjev središnjeg vladinog tijela u čijem je resoru odobreni plan ili projekt. Zahtjev sadrži informacije o dosegu, lokaciji predloženih kompenzacijskih mjera i iznosu financiranja potrebnog za njihovu provedbu, kao i mišljenje ministarstva o dosegu i lokaciji predloženih mjera iz informacija. Informacije sastavlja predlagatelj nacrta, a mišljenje izdaje ministarstvo na njegov zahtjev.

9. Prijedlog kompenzacijskih mjera sastavlja, na trošak predlagatelja nacrta, organizacija za očuvanje prirode ili nadležna stručna osoba [članak 55.] u suradnji s organizacijom za očuvanje prirode. Za prijedlog kompenzacijskih mjera predlagatelj nacrta dužan je zatražiti odobrenje ministarstva prije nego što odobri plan ili projekt."

10 Člankom 85. stavcima 3. i 4. tog zakona određuje se:

„3. U slučaju postupka čiji je cilj zajamčiti obveze na temelju posebnog zakona, tijelo nadležno za očuvanje prirode donosi odluku najkasnije do datuma planirane aktivnosti ako je zahtjev podnesen u skladu s člankom 82. stavkom 1. barem 30 dana prije planirane aktivnosti.

4. Ako tijelo nadležno za očuvanje prirode ne donese odluku u skladu sa stavkom 3., smatra se da je donijelo odluku kojom prihvaća zahtjev."

11 Člankom 104.g stavcima 4. i 11. Zakona o očuvanju prirode, kako je izmijenjen Zakonom br. 356/2019 Zb., koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020., određuje se:

„4. Zabrane predviđene člankom 13. stavkom 1. točkom (c) i člankom 14. stavkom 1. točkom (l) ne primjenjuju se na aktivnosti izvršene u okviru programa održavanja šuma za koje je uspostavljen protokol, u skladu s posebnim propisom, prije 31. prosinca 2019.

[…]

11. Organizacija za očuvanje prirode [članak 65. točka (a)] procjenjuje, najkasnije do 31. prosinca 2020., utjecaj sječa predviđenih programima održavanja šuma odobrenim u skladu sa stavkom 10. u područjima europske mreže područjâ očuvanja i u tom roku zahtijeva od tijela nadležnog za očuvanje prirode da donese odluku u skladu s člankom 14. stavcima 6. i 7., ako provedba tih sječa može negativno utjecati na vrste koje su predmet mjera očuvanja područja ili predlaže tijelu nadležnom za očuvanje prirode da podnese zahtjev za izmjenu programa održavanja šuma kako bi se u njega uključile mjere kojima se nastoji isključiti takav negativan učinak."

2. Zakon o šumama

12 U skladu s člankom 14. zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch (Zakon br. 326/2005 Zb. o šumama), u svojoj verziji primjenjivoj 24. ožujka 2019. (dalje u tekstu: Zakon o šumama):

„1. Šume posebne namjene su one određene kao takve i čiji je cilj zadovoljiti posebne potrebe društva, pravnih osoba ili fizičkih osoba za koje se sustavi gospodarenja znatno mijenjaju u odnosu na redovito gospodarenje (dalje u tekstu: posebni sustav gospodarenja).

2. Šume se mogu odrediti kao šume posebne namjene:

(a) u zaštićenim područjima iz I. i II. faze u kojima se kod zahvaćanja površinskih ili podzemnih voda dostatna količina i kvaliteta izvora vode može osigurati samo posebnim načinom gospodarenja;

(b) u područjima zaštite prirodnih minerala i u unutrašnjem termalnom području toplica;

(c) ako je riječ o prigradskim i drugim šumama koje imaju važnu zdravstvenu, kulturnu ili rekreativnu funkciju;

(d) u fazaneriji i pašnjacima za uzgoj artiodaktila;

(e) u zaštićenim područjima i na šumskim parcelama koji predstavljaju staništa od interesa za Zajednicu ili na kojima se nalaze zaštićene vrste;

(f) ako je riječ o utvrđenim šumskim genetskim bankama;

(g) ako su namijenjene istraživanju i obrazovanju u području šumarstva;

(h) ako su nužne za obranu države na temelju posebnih uredbi (dalje u tekstu: vojne šume).

3. Kad se u javnom interesu utvrde šume posebne namjene u smislu stavka 2. točke (e), prijedlog posebnog sustava gospodarenja sastavlja se u okviru sveobuhvatnog istraživanja stanja šuma (članak 38. stavak 2. točka (b)) koje se provodi zajedno s podnositeljem zahtjeva ili organizacijom koju je on ovlastio.”

13 Člankom 23. stavcima 6. do 10. tog zakona predviđa se:

„6. Ako incidentna sječa prelazi 1/20 od ukupnog obujma drvne mase propisane za sječu u okviru programa gospodarenja šumama za dotičnu šumsku jedinicu ili dotičnog vlasnika ili ju šumarski upravitelj ne može obaviti u roku od šest mjeseci, on utvrđuje nacrt rasporeda za njezinu provedbu i podnosi ga državnoj upravi za šume na odobrenje. Državna uprava za šume obavješćuje nacionalno tijelo za zaštitu prirode i krajolika o pokretanju postupka. Žalba protiv odluke o odobrenju programa dodatne sječe nema suspenzivni učinak.

7. Količina drvne mase prikupljene na travnjaku starije od 50 godina ne smije se prekoračiti za više od 15 % u odnosu na preporučeni iznos u programu gospodarenja šumama. Ako je količina drvne mase, uključujući količinu odumrlih i živih stabala, dosegnula preporučenu količinu sječe u programu gospodarenja šumom, uvećanu za 15 %, upravitelj šumarije može nastaviti sa slučajnim ili dodatnim sječama.

8. Ukupna količina drva propisana za sječu u okviru programa gospodarenja šumama [članak 39. stavak 3.] ne može se u sječi prekoračiti. Ako neka šumarija ima više upravitelja šumarije, nijedan od njih ne može prekoračiti ukupnu količinu drva propisanu za sječu u vlasničkoj jedinici ili nasadu.

9. U slučaju prekoračenja ukupne količine drva iz stavka 8. provođenjem slučajnih ili izvanrednih sječa, upravitelj šumarije može provesti:

(a) hitnu sječu [članak 22. stavak 3. točka (a)] nakon izmjene programa gospodarenja šumama [članak 43. stavci 2. i 3.];

(b) incidentnu sječu;

(c) iznimnu proizvodnju; ili

(d) zadaće plana gospodarskih mjera [članak 40. stavak 2. točka (c)] na temelju ažuriranja programa gospodarenja šumama [članak 43. stavak 4.].

10. Namjerna sječa ne smije smanjiti šumsko raslinje na manje od 7/10 ukupnog šumskog raslinja; ta se odredba ne primjenjuje ako:

(a) je cilj smanjiti raslinje regenerativnom sječom;

(b) se šuma obnavlja; ili

(c) to proizlazi iz funkcionalnog usmjerenja zaštićenih šuma ili posebnog sustava gospodarenja."

14 Člankom 28. stavcima 1. i 2. navedenog zakona propisuje se:

„1. Upravitelj šumarije dužan je poduzeti preventivne mjere kako bi spriječio štetu šumama i proveo mjere zaštite i obrane od štete koju uzrokuju štetnici, a osobito:

(a) osigurati da se pojavljivanje i razvoj štetnika i štete šumama koju one uzrokuju utvrde i registriraju; u slučaju prekomjernog pojavljivanja, o tome bez odgode obavijestiti Državnu upravu za šume i strukovnu organizaciju za nadzor zaštite državnih šuma [članak 29.];

(b) provesti preventivne mjere za sprečavanje prekomjernog širenja biotskih poremećaja, osigurati stabilnost i otpornost šumske sastojine;

(c) prioritetno ukloniti bolesno i oštećeno drveće šumske sastojine, koje može biti izvor povećanih biotskih poremećaja osim na područjima na kojima se primjenjuje peti stupanj zaštite;

(d) poticati zdrave prakse i proizvode u području zaštite šuma, s osobitim naglaskom na biološke i biotehničke prakse u području zaštite od štete koju uzrokuju biotski čimbenici;

(e) gospodariti šumama pod utjecajem imisija u skladu s gospodarskim mjerama utvrđenima u programima gospodarenja šumama kako bi se ublažili njihovi negativni učinci;

(f) provesti mjere za sprečavanje štete koju prouzroči divljač;

(g) provesti preventivne mjere protiv šumskih požara;

(h) gospodariti šumom tako da se ne ugrožavaju šume drugih vlasnika;

(i) poštovati ostale mjere zaštite šuma koje je odredila državna uprava za šume ili strukovna organizacija za nadzor zaštite državnih šuma [članak 29.].

2. U slučaju prijetnje za šume ili štete koju uzrokuju štetnici, upravitelj šumarije dužan je, na vlastiti trošak, poduzeti hitne mjere kako bi spriječio prijetnje za šume i nadoknadio posljedice štete; na zaštićenim područjima koja imaju peti stupanj zaštite, ta obveza postoji tek nakon stupanja na snagu odluke nacionalnog tijela za očuvanje prirode i krajolika kojom se odobrava odstupanje."

15 U skladu s člankom 41. stavkom 13. istog zakona, kako je izmijenjen Zakonom br. 355/2019 Zb., koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020.:

„Prijedlog programa održavanja odobrava tijelo nadležno za gospodarenje šumama putem odluke koja u prilogu sadržava program održavanja nakon što je administrator informacijskog sustava uprave za šume izdao [članak 45.] potvrdu o točnosti i usklađenosti između digitalnih i grafičkih podataka prijedloga programa održavanja i nakon obvezujućeg mišljenja dotičnih službi kojim se provjerava poštovanje primjedbi i zahtjeva iznesenih u skladu sa stavkom 8.; ako je riječ o područjima europske mreže područjâ očuvanja, tijelo nadležno za gospodarenje šumama svoju odluku također donosi na temelju procjene provedene u skladu s posebnim propisom [bilješka br. 57 aa, koja upućuje na članak 28. Zakona o očuvanju prirode, kako je izmijenjen], koji sadržava prijedlog mjera čija je svrha osigurati da provedba programa održavanja neće imati negativan učinak na ta područja. […]"

II. Predsudski postupak

16 Tijekom 2017. Komisija je primila nekoliko pritužbi u kojima se navodi da se u 12 PZP-ova određenih za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u Slovačkoj šume prekomjerno iskorištavaju što je utjecalo na stanje očuvanosti te zaštićene vrste.

17 Na sastancima održanima u listopadu 2017., veljači 2018. te od 31. svibnja do 1. lipnja 2018. Komisija je u više navrata pozvala Slovačku Republiku da postupi u skladu s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima.

18 Komisija je 19. srpnja 2018. toj državi članici, u skladu s člankom 258. UFEU-a, uputila pismo opomene, u okviru kojeg je ocijenila da je navedena država članica povrijedila svoje obveze iz Direktive o staništima i Direktive o pticama jer se za POŠ-ove, hitne sječe i mjere namijenjene sprečavanju prijetnji šumama i uklanjanju posljedica štete uzrokovane prirodnim nepogodama, pri čemu se one odnose na štetnike, nije zahtijevala ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja s obzirom na ciljeve očuvanja dotičnih PZP-ova.

19 Slovačka tijela odgovorila su na pismo opomene 12. rujna 2018. priznajući da su aktualno stanje i aktualne tendencije populacije tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) nepovoljni za očuvanje te zaštićene vrste i da je potrebno poduzeti mjere za poboljšanje situacije, uključujući izmjenu relevantnog zakonodavstva na snazi, odnosno Zakona o očuvanju prirode i Zakona o šumama.

20 Dopisom od 24. siječnja 2019. Komisija je Slovačkoj Republici uputila obrazloženo mišljenje, pri čemu joj je prigovorila da nije pravilno prenijela članak 6. stavak 3. Direktive o staništima u vezi s člankom 7. te direktive i da je povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima u vezi s njezinim člankom 7. i člankom 4. stavkom 1. Direktive o pticama. Komisija je pozvala tu državu članicu da postupi u skladu s obrazloženim mišljenjem u roku od dva mjeseca.

21 Dopisima od 21. ožujka 2019., od 21. lipnja 2019., 20. prosinca 2019. i 2. srpnja 2020. Slovačka Republika odgovorila je na obrazloženo mišljenje, navodeći da povrede koje joj se stavljaju na teret nisu osnovane.

22 U rujnu 2019. Zakon o očuvanju prirode i Zakon o šumama izmijenjeni su, s učinkom od 1. siječnja 2020., tako da Slovačka Republika smatra da je usklađenost nacionalnog zakonodavstva s pravom Unije u potpunosti zajamčena od tog datuma.

23 U studenome 2019., lipnju 2020. i listopadu 2020. Komisija je od podnositeljâ pritužbe primila ažurirane informacije kojima se potvrđuje uništenje staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), smanjenje te vrste između 2015. i 2018. te odvijanje sječa drva tijekom 2019. u PZP-ovima određenim za očuvanje navedene vrste.

24 Tijekom svibnja do srpnja 2020. Komisija je primila informacije o ocjeni hitnih sječa kako je provedena u skladu sa zakonodavnim izmjenama koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020. u slovačkom pravnom poretku.

25 Budući da je smatrala da su mjere o kojima ju je Slovačka Republika tako obavijestila nedostatne za prestanak navodne povrede, Komisija je 5. prosinca 2020. odlučila podnijeti ovu tužbu.

III. O tužbi

26 U prilog svojoj tužbi Komisija ističe tri prigovora, koji se temelje na povredi, kao prvo, članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, kao drugo, njezina članka 6. stavka 2. i, kao treće, članka 4. stavka 1. Direktive o pticama.

A. Prvi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 3. Direktive o staništima u vezi s njezinim člankom 7.

1. Argumentacija stranaka

27 Komisija smatra da je Slovačka Republika povrijedila članak 6. stavak 3. Direktive o staništima, u vezi s njezinim člankom 7., izuzimanjem POŠ-ova i njihovih izmjena, hitnih sječa te mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete prouzročene prirodnim nepogodama, u slučaju kada mogu značajno utjecati na područja mreže Natura 2000, od obveze primjene ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotično područje s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja.

28 U tom pogledu, kao prvo, Komisija smatra, što se tiče POŠ-ova, da ih treba smatrati planovima ili projektima koji nisu izravno povezani ili nisu nužni za upravljanje područjem s obzirom na to da se njima ne utvrđuje nikakav cilj ni mjera za očuvanje.

29 Prema mišljenju te institucije, POŠ-ovi mogu ugroziti ciljeve očuvanja područja mreže Natura 2000 s obzirom na to da njihova provedba može, među ostalim, dovesti do sječe drva ili izgradnje šumskih putova na navedenim područjima ili utjecati na njih. Stoga su, u skladu s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima, slovačka tijela dužna provesti ocjenu prihvatljivosti utjecaja POŠ-ova i odobriti ih tek nakon što se uvjere da neće negativno utjecati na cjelovitost dotičnih područja.

30 Međutim, Komisija ističe da po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju, odnosno 24. ožujka 2019., slovačko zakonodavstvo nije bilo u skladu s tom odredbom jer su, s jedne strane, POŠ-ovi, s obzirom na to da su se smatrali dokumentima koji služe očuvanju prirode, bili izuzeti od ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotična područja i jer je, s druge strane, s 1. siječnja 2015., postojeća obveza uključivanja u mišljenje tijela nadležnog za očuvanje prirode mišljenja o ocjeni prihvatljivosti utjecaja ukinuta. Konkretno, iz postupka predviđenog člankom 41. stavkom 13. Zakona o šumama proizlazi da se tijelo nadležno za očuvanje prirode

konzultiralo o prijedlogu plana, a ne o njegovoj konačnoj verziji, iako se ona mogla razlikovati od one za koju je to tijelo dalo svoje mišljenje i nije bilo nikakve ocjene prihvatljivosti utjecaja ako ono ne odgovori u roku od petnaest dana.

31 Usto, Komisija izlaže činjenično stanje na dan podnošenja ove tužbe, uzimajući u obzir zakonodavne izmjene koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020., kako su navedene u točki 22. ove presude. U tom pogledu utvrđuje, s jedne strane, da se tim izmjenama jamči da se na POŠ-ove primjenjuje ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja ako nije moguće isključiti mogućnost da znatno utječu na područja mreže Natura 2000 i da je stoga tim izmjenama otklonjen problem neusklađenosti s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima što se tiče POŠ-ova koji su sastavljeni i odobreni nakon stupanja na snagu tih zakonodavnih izmjena. Nasuprot tome, postojeći prethodno odobreni POŠ-ovi izuzeti su od obveze provedbe ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja.

32 S druge strane, Komisija smatra da prijelazne odredbe predviđene tim zakonodavnim izmjenama nisu dovoljne kako bi se zajamčila usklađenost nacionalnog zakonodavstva s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima. Kao prvo, u tim odredbama nije jasno navedeno na temelju čega je organizacija za očuvanje prirode dužna izmijeniti već odobreni POŠ. Kao drugo, nema izričite obveze ocjene može li takav POŠ imati značajan utjecaj na dotično područje, ni izričite obveze provođenja ocjene prihvatljivosti njegovih utjecaja. Kao treće, nije osigurano da se na takav zahtjev organizacije za očuvanje prirode kojim se traži izmjena već odobrenog POŠ-a odgovori. Kao četvrto, ocjenjuje se samo utjecaj sječa predviđenih POŠ-evima, a ne utjecaj POŠ-a u cijelosti. Kao peto, nije pojašnjeno da se odobreni POŠ-ovi mogu provoditi samo ako neće negativno utjecati na cjelovitost područja mreže Natura 2000.

33 Kao drugo, što se tiče hitnih sječa, Komisija prije svega napominje da ih treba smatrati planovima ili projektima koji nisu nužni za područja mreže Natura 2000 s obzirom na to da se njima ne nastoji postići cilj očuvanja staništa ili vrsta koji bi opravdao određivanje područja kao „zaštićenog područja mreže Natura 2000”.

34 Nadalje, Komisija ističe da se po isteku roka određenog u njezinu obrazloženom mišljenju u članku 23. stavku 9. Zakona o šumama predviđala mogućnost provedbe hitne sječe izvan okvira predviđenog POŠ-om, a da pritom nije bilo potrebno odobrenje tijela nadležnog za očuvanje prirode.

35 Usto, ta institucija pojašnjava da bi, u skladu s primjenjivim nacionalnim odredbama, bilo potrebno obavijestiti tijelo nadležno za očuvanje prirode samo ako posječeno drveće prelazi 20 % sastojine u području obuhvaćenom POŠ-om ili ako je neprekinuta površina na kojoj se sjeklo drveće veća od 0,5 hektara. Osim toga, smatra se da je to tijelo dalo odobrenje ako nije dalo mišljenje u roku od 30 dana.

36 Tijekom predsudske faze postupka slovačka tijela također su u tom pogledu priznala neusklađenost relevantnog zakonodavstva s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima i iznijela su zakonodavne izmjene koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020. koje uvode nova pravila o hitnim sječama za svaku razinu zaštite, ali koja su, prema mišljenju Komisije, i dalje nedostatna.

37 Konkretno, upravitelji šumarija u skladu s člankom 23. stavkom 14. Zakona o šumama zadržavaju mogućnost provedbe hitnih sječa preko ukupne količine drva utvrđene u POŠ-u. Za područja druge do četvrte razine u kojima se nalazi većina područja mreže Natura 2000, iako tijelo nadležno za očuvanje prirode može, pod određenim uvjetima, zabraniti ili ograničiti hitnu sječu,

nije predviđena nikakva ocjena prihvatljivosti utjecaja. Usto, slovačka tijela potvrdila su da je čak i za petu razinu zaštite do 1. siječnja 2020. bilo moguće odstupiti od zabrane tih mjera uz presumirani pristanak tijela nadležnog za očuvanje prirode.

38 Naposljetku, Komisija napominje da su hitne sječe predstavljale oko 52 % ukupnog obujma sječa izvršenih u Slovačkoj tijekom 2017. Od 2014. do 2017. njihov udio u ukupnom obujmu sječa provedenih u Slovačkoj iznosio je u prosjeku više od 55 % u odnosu na sječe predviđene u POŠ-ovima, a tijekom zadnjeg desetljeća hitne sječe predstavljale su između 40 % i 65 % izvlačenja drvne sirovine u toj državi članici.

39 Kao treće, što se tiče mjera namijenjenih sprečavanju prijetnji šumama i uklanjanju posljedica štete koju prouzroče štetnici, koje zbog istih razloga kao što su oni navedeni u točki 33. ove presude nisu izravno povezane s upravljanjem područjima, Komisija ističe da se, na isti način kao i za hitne sječe, odluka tijela nadležnog za očuvanje prirode zahtijevala samo na petoj razini zaštite, a čak se i u tom slučaju smatralo da je navedeno tijelo dalo odobrenje ako nije donijelo odluku u roku od 30 dana, na način da nikakva ocjena prihvatljivosti utjecaja nije provedena.

40 Slovačka Republika osporava Komisijinu tvrdnju prema kojoj su POŠ-ovi izuzeti od obveze provedbe ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja. U tom pogledu, ta država članica pohvalila se time da se prigovor Komisije više ne odnosi na POŠ-ove koji su sastavljeni i odobreni nakon 1. siječnja 2020. te u svojem odgovoru na repliku priznaje da se u odnosu na POŠ-ove koji su doneseni prije 1. siječnja 2020. nije, između 1. siječnja 2015. i 31. prosinca 2019., provodila ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja zbog praznina u praktičnoj primjeni propisa koji su bili na snazi u tom razdoblju.

41 Međutim, slovačka tijela ističu da, s jedne strane, ti POŠ-ovi ipak nisu bili izuzeti od obveze ocjene prihvatljivosti iz članka 6. stavka 3. Direktive o staništima jer se na njih primjenjivao članak 28. Zakona o očuvanju prirode kojim se prenosi ta odredba u slovački pravni poredak. S druge strane, u skladu s člankom 104.g stavkom 11. Zakona o očuvanju prirode, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020., tijelo za očuvanje prirode imalo je obvezu prije 31. prosinca 2020. provesti ocjenu utjecaja namjeravane sječe u okviru ranijih POŠ-ova na područja mreže Natura 2000.

42 Usto, što se tiče hitnih sječa i drugih mjera zaštite šuma, Slovačka Republika ističe da od 1. siječnja 2020. više ne postoji presumirani pristanak tijela nadležnog za očuvanje prirode, kako je naveden u točki 35. ove presude.

43 Naposljetku, Slovačka Republika osporava dopuštenost argumenta koji je Komisija istaknula u fazi replike, prema kojem prethodna ocjena mogućnosti značajnog utjecaja na područje od strane tijela nadležnog za očuvanje prirode ne dovodi do donošenja odluke kojom se utvrđuje mogu li hitne sječe znatno utjecati na područja mreže Natura 2000 te je stoga nedopuštena.

2. Ocjena Suda

a) Dopuštenost

44 Kako bi se odredio doseg ovog prigovora, valja navesti da postojanje povrede obveze treba ocijeniti s obzirom na situaciju države članice kakva je bila po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju i da Sud ne može uzeti u obzir promjene koje su eventualno nastale nakon toga (presuda od 27. veljače 2020., Komisija/Belgija (Računovođe), C-384/18, EU:C:2020:124, t. 18. i

navedena sudska praksa). Stoga je, na temelju članka 258. UFEU-a, predmet tužbe zbog povrede obveze određen Komisijinim obrazloženim mišljenjem pa se tužba mora temeljiti na istim obrazloženjima i tužbenim razlozima kao i to mišljenje (presude od 24. lipnja 2021., Komisija/Španjolska (Pogoršanje stanja područja prirode Doñana), C-559/19, EU:C:2021:512, t. 160. i navedena sudska praksa).

45 U slučaju naknadne izmjene nacionalnog propisa koji je doveden u pitanje u okviru postupka zbog povrede obveze, Komisija ne mijenja predmet svoje tužbe na način da prigovore koji su upućeni protiv starijeg propisa upotrijebi za propis koji proizlazi iz donesene izmjene kada dvije verzije nacionalnog propisa imaju istovjetan sadržaj (presuda od 27. veljače 2020., Komisija/Belgija (Računovođe), C-384/18, EU:C:2020:124, t. 19. i navedena sudska praksa).

46 Nasuprot tomu, predmet spora nije moguće proširiti na obveze koje proizlaze iz novih odredbi u pogledu kojih nema istovjetnih u izvornoj verziji predmetnog akta jer će se u protivnom raditi o bitnoj povredi postupka u pogledu pravilnosti postupka u kojem se utvrđuje povreda obveze (presuda od 27. veljače 2020., Komisija/Belgija (Računovođe), C-384/18, EU:C:2020:124, t. 20. i navedena sudska praksa).

47 Budući da je u ovom slučaju Komisija u svojoj tužbi i replici istaknula prvi prigovor koji je prvotno upotrijebila u svojem obrazloženom mišljenju i za zakonodavne izmjene spomenute u točki 22. ove presude, valja utvrditi podrazumijeva li takvo isticanje samo po sebi izmjenu dosega navedenog prigovora.

48 Kao prvo, što se tiče prvog dijela prvog prigovora, koji se odnosi na nepostojanje ocjene prihvatljivosti utjecaja POŠ-ova, valja istaknuti da članak 41. stavak 13. Zakona o šumama, u verziji koja je proizašla iz izmjena koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020., sada sadržava izričitu obvezu da se na POŠ-ove primijeni ocjena prihvatljivosti, koja ipak nema utjecaja na postojeće POŠ-ove koji su odobreni prije tog datuma, a koji su i dalje izuzeti od takve ocjene. Ta odredba stoga nema ekvivalenta u ranijem zakonodavstvu.

49 Kao drugo, što se tiče drugog dijela prvog prigovora, koji se temelji na nepostojanju ocjene prihvatljivosti hitnih sječa, Komisija sama priznaje da su izmjenom Zakona o očuvanju prirode uvedena nova pravila o tim hitnim sječama za svaku razinu zaštite, koja stoga nemaju ekvivalenta u ranijem zakonodavstvu.

50 Kao treće, što se tiče trećeg dijela prvog prigovora, koji se odnosi na nepostojanje ocjene prihvatljivosti mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju štetnici, iz teksta članka 26. stavka 5. Zakona o očuvanju prirode, u verziji koja proizlazi iz izmjena koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020., proizlazi da ta odredba uvodi novo pravilo, odnosno, primjenu na zaštićena područja za ptice pravila o trećoj razini zaštite.

51 Stoga, s obzirom na to da su izmjene Zakona o očuvanju i Zakona o šumama, kako su stupile na snagu 1. siječnja 2020., u znatnoj mjeri reformirale zakonodavni okvir za zaštitu šuma na slovačkom državnom području, njihov se sadržaj ne može smatrati istovjetnim sadržaju ranijeg zakonodavstva.

52 Stoga, u dijelu u kojem se prvi prigovor odnosi i na navedene zakonodavne izmjene, njima se mijenja doseg tog prigovora na način da ga treba ispitati bez uzimanja u obzir proširenja koje je Komisija provela u tužbi i replici i tako se držati dosega navedenog prigovora kako je utvrđen u obrazloženom mišljenju.

53 U tim okolnostima valja odbiti kao nedopušten prvi prigovor u dijelu u kojem se odnosi na izmjene Zakona o očuvanju prirode i Zakona o šumama, kako su stupile na snagu 1. siječnja 2020., i ograničiti se samo na ispitivanje usklađenosti nacionalnog zakonodavstva u verziji koja se primjenjivala po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima.

54 Kao četvrto i posljednje, kad je riječ o nedopuštenosti koju je Slovačka Republika istaknula u pogledu argumenta koji je Komisija iznijela u svojoj replici u vezi s postupkom povodom prethodne ocjene, valja istaknuti da činjenica da je ta institucija u toj replici pojasnila prvi dio svojeg prvog prigovora koji je već općenitije istaknula u tužbi kako bi odgovorila na argumente koje su slovačka tijela iznijela u svojem odgovoru na tužbu nije izmijenila predmet navodne povrede obveze i stoga nije utjecala na doseg spora (vidjeti u tom smislu presudu od 10. studenoga 2020., Komisija/Italija (Granične vrijednosti - PM10), C-644/18, EU:C:2020:895, t. 68. i navedenu sudsku praksu).

55 Iz toga proizlazi da je ta tvrdnja dopuštena.

b) Meritum

1) Uvodna očitovanja

56 Valja podsjetiti na to da se člankom 6. Direktive o staništima državama članicama nalaže niz posebnih obveza i postupaka kako bi se osiguralo, kao što to proizlazi iz njezina članka 2. stavka 2., održavanje ili, prema potrebi, povrat u povoljno stanje očuvanosti prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore od interesa Europske unije radi postizanja općenitijeg cilja iste direktive, tj. jamčenja visoke razine zaštite okoliša u pogledu njome zaštićenih područja (presuda od 7. studenoga 2018., Holohan i dr., C-461/17, EU:C:2018:883, t. 30. i navedena sudska praksa).

57 Stoga je cilj odredaba Direktive o staništima da države članice poduzimaju mjere zaštite prikladne za održanje ekoloških svojstava područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi (presuda od 17. travnja 2018., Komisija/Poljska (Beloveška šuma), C-441/17, EU:C:2018:255, t. 107. i navedena sudska praksa).

58 U tu svrhu, člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima utvrđuje se postupak procjene kojemu je cilj prethodnom provjerom zajamčiti da se plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem predmetnim područjem ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao značajno utjecati, odobri samo ako neće negativno utjecati na cjelovitost tog područja (presuda od 17. travnja 2018., Komisija/Poljska (Beloveška šuma), C-441/17, EU:C:2018:255, t. 108. i navedena sudska praksa).

59 Konkretno, uzimajući u obzir načelo opreznosti, kada postoji opasnost da plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje može ugroziti ciljeve njegova očuvanja, treba smatrati da on može znatno utjecati na to područje. Ocjena te opasnosti mora se izvršiti osobito s obzirom na posebna obilježja i okolišne uvjete područja na koje se odnosi takav plan ili projekt (presuda od 17. travnja 2018., Komisija/Poljska (Beloveška šuma), C-441/17, EU:C:2018:255, t. 112. i navedena sudska praksa).

60 Ocjena prihvatljivosti utjecaja plana ili projekta na predmetno područje koja se mora provesti na temelju članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima podrazumijeva da se, uzimajući u obzir najbolje znanstvene spoznaje u toj materiji, moraju utvrditi svi aspekti predmetnog plana ili projekta koji, samostalno ili zajedno s drugim planovima ili projektima, mogu utjecati na ciljeve očuvanja tog područja (presuda od 17. travnja 2018., Komisija/Poljska (Beloveška šuma), C-441/17, EU:C:2018:255, t. 113.).

61 Upravo s obzirom na ta načela valja ispitati je li Republika Slovačka, kao što to Komisija tvrdi u okviru svojeg prvog prigovora, povrijedila članak 6. stavak 3. Direktive o staništima.

2) Prvi dio prvog prigovora koji se odnosi na POŠ-ove

62 Najprije valja istaknuti da Slovačka Republika ne osporava da su POŠ-ovi planovi koji nisu izravno povezani s upravljanjem ili potrebni za upravljanje dvanaest PZP-ova određenih za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) na njezinu državnom području u odnosu na koje se u tom svojstvu mora provesti ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja.

63 Međutim, valja istaknuti da, prema vlastitim tvrdnjama te države članice, u odnosu na POŠ-ove od 1. siječnja 2015. nije bila provedena ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja zbog nepostojanja dovoljno potpunih i usklađenih postupaka.

64 Konkretno, iz elemenata spisa proizlazi da je od tog datuma ukinuta postojeća obveza, predviđena člankom 28. stavkom 4. Zakona o očuvanju prirode, da se u mišljenje tijela nadležnih za očuvanje prirode uključi znanstveno mišljenje o opasnosti da POŠ znatno utječe na područje mreže Natura 2000.

65 Iz toga slijedi da valja prihvatiti prvi dio prvog prigovora.

3) Drugi dio prvog prigovora, koji se odnosi na hitne sječe

66 Kao prvo, valja istaknuti da nije sporno da su hitne sječe planovi koji nisu izravno povezani s upravljanjem ili nužni za upravljanje dvanaest PZP-ova određenih za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u Slovačkoj, u smislu članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, na koje se stoga mora primijeniti ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja.

67 Kao drugo, valja naglasiti, s jedne strane, da članak 23. stavak 9. Zakona o šumama, u vezi sa stavkom 8. navedene odredbe, dopušta sječe koje prelaze ukupne količine drva propisane za sječu u okviru POŠ-a, pri čemu nije predviđena nikakva prethodna ocjena utjecaja takvih sječa i nije potrebno odobrenje tijela nadležnog za očuvanje prirode. S druge strane, iako peta razina zaštite, povezana sa sustavom neintervencije, nije obuhvaćena prethodno navedenim odredbama, valja utvrditi da se, u skladu s člankom 85. stavkom 4. Zakona o očuvanju prirode, presumiralo da je tijelo nadležno za očuvanje prirode dalo pristanak za hitnu sječu na području obuhvaćenom tom razinom zaštite ako nije donijelo odluku barem 30 dana prije namjeravane aktivnosti.

68 Međutim, Slovačka Republika u svojem odgovoru na tužbu navodi da je taj presumirani pristanak tijela za očuvanje prirode ukinut tek 1. siječnja 2020.

69 U tom pogledu, valja podsjetiti na to da mogućnost da se određene aktivnosti, u skladu s propisima na snazi, općenito izuzmu od ocjene njihovih utjecaja na dotično područje ne može osigurati da takve aktivnosti neće utjecati na cjelovitost zaštićenog područja. Stoga članak 6. stavak 3. Direktive o staništima ne može dopustiti državi članici da donese nacionalna pravila na temelju kojih su određeni planovi ili projekti općenito izuzeti od obveze ocjene njihovih utjecaja na dotično područje (presuda od 7. studenoga 2018., Coöperatie Mobilisation for the Environment i dr., C-293/17 i C-294/17, EU:C:2018:882, t. 114. i navedena sudska praksa).

70 Iz prethodno navedenog proizlazi da je Slovačka Republika, time što je općenito hitne sječe izuzela od ocjene njihovih utjecaja u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima.

71 Stoga drugi dio prvog prigovora valja prihvatiti.

4) Treći dio prvog prigovora, koji se odnosi na mjere za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju štetnici

72 Najprije valja istaknuti da su slovačka tijela iznijela svoju argumentaciju u tom pogledu samo s obzirom na situaciju nakon zakonodavnih izmjena koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020., tako da se, zbog razloga navedenih u točkama 52. i 53. ove presude, ona ne može uzeti u obzir u okviru ocjene trećeg dijela prvog prigovora.

73 U svakom slučaju, valja utvrditi da Slovačka Republika ne osporava kvalifikaciju mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju štetnici kao plana ili projekta koji nije izravno povezan s upravljanjem područjima mreže Natura 2000 ili nije potreban za upravljanje tim područjima.

74 Međutim, kao što to ističe Komisija, odluka tijela nadležnog za očuvanje prirode bila je potrebna samo za petu razinu zaštite, povezanu sa sustavom neintervencije, tako da se na mjere za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju štetnici u prvim četirima razinama zaštite nije zahtijevalo nikakvo odobrenje i, prema tome, nikakvu ocjenu prihvatljivosti njihovih utjecaja u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*).

75 Usto, zbog razloga navedenih u točkama 67. i 68. ove presude, valja smatrati da na dan isteka roka određenog u obrazloženom mišljenju sustav neintervencije povezan s petom razinom zaštite nije mogao osigurati usklađenost nacionalnog zakonodavstva s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima.

76 Iz toga slijedi da valja prihvatiti treći dio prvog prigovora.

77 Iz prethodnih razmatranja proizlazi da je Slovačka Republika, izuzimanjem POŠ-ova i njihovih izmjena, hitnih sječa te mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete koju uzrokuju prirodne nepogode od obveze primjene ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotično područje s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja, u slučaju kada mogu značajno utjecati na posebna zaštićena područja određena za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, u vezi s njezinim člankom 7.

B. Drugi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 2. Direktive o staništima u vezi s njezinim člankom 7.

1. Argumentacija stranaka

78 Svojim drugim prigovorom Komisija prigovara Slovačkoj Republici da je povrijedila članak 6. stavak 2. Direktive o staništima time što nije poduzela odgovarajuće mjere kako bi se spriječilo pogoršanje stanja staništa i značajni poremećaji u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*).

79 U tom pogledu, kao prvo, ta institucija tvrdi da su intenzivno iskorištavanje šuma, krčenja šuma na velikim površinama s nasadima tamnih monokultura i korištenje pesticidima oštetili stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u 12 dotičnih PZP-ova smanjivanjem površine tog staništa kao i njegove posebne strukture i njegovih funkcija, čime se pridonosi znatnom padu populacije te vrste u tim PZP-ovima.

80 Usto, Komisija napominje da je najveće smanjenje staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) utvrđeno u jednom od pet glavnih PZP-ova, u ovom slučaju u PZP-u Nízke Tatry, u kojem je velika količina drveća posječena kako bi se riješio problem insekata ispod kore drveća.

81 Ta institucija naglašava da je sama Slovačka Republika priznala pogoršanje staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u okviru Programa očuvanja tetrijeba gluhana 2018/2022 koji je odobrilo Ministarstvo okoliša u travnju 2018. (u daljnjem tekstu: Program očuvanja).

82 Kao drugo, Komisija primjećuje da, iako su, kao što je to Slovačka Republika istaknula u predsudskoj fazi, tijela nadležna za očuvanje prirode između 2015. i 2018. donijela sedam odluka, na 33 podnesena zahtjeva, kojima se nastoji ograničiti ili zabraniti šumska sječa te provela deset inspekcijskih pregleda nakon upozorenja koje je izdala nevladina organizacija (NVO) i koji su doveli do prekida sječa drva u pet PZP-a, te odluke i pojedinačni inspekcijski pregledi nisu dovoljni ni prikladni za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) jer su ograničeni na izolirane slučajeve te su te odluke donesene odnosno ti pregledi provedeni kao reakcija na zahtjeve pojedinaca ili NVO-ova. Dok članak 6. stavak 2. Direktive o staništima zahtijeva koherentan, poseban i cjelovit sustav pravne zaštite, Slovačka Republika nije uvela strukturni sustav koji omogućuje izvršenje sječa samo ako znatno ne utječu na područja mreže Natura 2000.

83 Kao treće, Komisija napominje da je ta situacija i dalje postojala prilikom podnošenja ove tužbe. Kao prvo, iako su slovačka tijela istaknula da su izdala mišljenja o 1 599 hitnih sječa, pri čemu su u gotovo 150 slučajeva dala negativno mišljenje, ipak, u 1000 slučajeva u kojima su utvrđeni strogi i posebni uvjeti nije provedeno ni ispitivanje vjerojatnosti hoće li sječe znatno utjecati na područja ni ocjena prihvatljivosti njihovih utjecaja. Usto, u približno 450 slučajeva nije bilo određeno nikakvo ograničenje te je stoga bilo moguće izvršiti hitnu sječu bez ispitivanja vjerojatnosti hoće li sječa znatno utjecati na područja i bez ocjene prihvatljivosti njezinih utjecaja.

84 Kao drugo, Komisija ističe da Slovačka Republika još uvijek nije donijela najvažnije mjere Programa za očuvanje, kao što su izmjene uredbi kojima se određuju PZP-ovi kako bi se zabranile štetne aktivnosti, donošenje programâ za održavanje PZP-ova, zoniranje najvećih zaštićenih područja i uvođenje sustava neintervencije povezanog s petom razinom zaštite.

85 Kao treće, iako je Slovačka Republika objasnila da bi upravljanje šumama koje je povoljno za tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) bilo moguće ako bi dotične šume bile razvrstane kao „šume posebne namjene”, na temelju članka 14. stavka 2. točke (e) Zakona o šumama, Komisija utvrđuje da postupak određivanja predviđen tom odredbom još nije započeo.

86 Kao četvrto, ta institucija ističe da donošenje privremenih mjera na temelju novog članka 104.g stavka 4. Zakona o očuvanju prirode, do okončanja postupka izmjene zakonodavstva nije u skladu s člankom 6. stavkom 2. Direktive o staništima kojim se određuju obveze koje se kontinuirano primjenjuju na posebna područja očuvanja.

87 Slovačka Republika odgovara, kao prvo, da su tijela nadležna za očuvanje prirode donijela odluke na temelju članka 4. stavka 2. Zakona o očuvanju prirode kako bi spriječila pogoršanje staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) kao i značajne poremećaje u PZP-ovima određenima za očuvanje te vrste, i prije stupanja na snagu novog propisa.

88 Ta država članica naglašava, kao drugo, da kontinuirano ocjenjuje i odobrava planove i projekte čija bi provedba mogla imati negativan učinak na staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), kao što to potvrđuju, s jedne strane, prestanak izgradnje u okviru projekta društva STIV Čertovica, s.r.o. na području PZP-a Nízke Tatry u vezi s proširenjem skijaških staza i povezanih izgradnji i, s druge strane, ocjena, koja je u tijeku, utjecaja projekta „Optimizacija infrastruktura za prijevoz na planinu i prijevoz do Štrbské Pleso”.

89 Kao treće, Slovačka Republika navodi određen broj mjera donesenih između 2018. i 2020. koje, prema njezinu mišljenju, dokazuju napredak ostvaren u postupku pripreme, prethodnog pregovaranja i odobrenja programâ za održavanje PZP-ova. U tom su pogledu osobito navedeni:

– odobrenje POŠ-a za PZP Horná Orava koji je predmet prijedloga kojim se zahtijeva njegov prelazak u kategoriju „šume posebne namjene” u smislu članka 14. stavka 1. i članka 14. stavka 2. točke (e) Zakona o šumama;

– izrada, tijekom 2019. godine od strane organizacije za očuvanje prirode projekta POŠ-a za ZPS Muránska planina-Stolica;

– izrada, između rujna 2020. i siječnja 2021., od strane organizacije za očuvanje prirode znanstvenih prijedloga POŠ-a za šest PZP-ova (Nízke Tatry, Tatry, Veľká Fatra, Malá Fatra, Volovské vrchy i Levočské vrchy);

– finalizacija postupka pripreme i znanstvenih savjetovanja o projektu prirodnog rezervata Pralesy Slovenska (prašume u Slovačkoj) u kolovozu 2020. koji bi trebao tom prirodnom rezervatu omogućiti da ostvari petu razinu zaštite;

– priprema u listopadu 2020. projekta zaštite radi osnivanja prirodnog rezervata Hluchánia, čiji je cilj zaštititi preostale šumske sastojine na tom izvornom staništu tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*).

90 Usto, Slovačka Republika ističe da se, kao što to proizlazi iz analize koju je provela organizacija za očuvanje prirode u srpnju 2020., na ukupnoj površini od 54 346,17 hektara, za staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), na području do 23 952,19 hektara, primjenjuje sustav neintervencije.

Međutim, takav sustav, koji se uostalom ne zahtijeva u članku 6. stavku 2. Direktive o staništima, mogao bi se pokazati očito neprikladnim za tu vrstu s obzirom na konkretne uvjete staništa o kojem je riječ, osobito ako je šuma postala previše stara i jednolična.

91 Kao četvrto i posljednje, prema mišljenju te države članice, primjerenost i proporcionalnost mjera donesenih u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) već su djelomično vidljive. Tako se tijekom posljednje dvije godine mogla primijetiti tendencija stabilizacije populacije pojedinaca te vrste, premda je ta populacija i dalje u blagom padu.

2. Ocjena Suda

a) Dopuštenost

92 Najprije valja istaknuti da se Komisija u okviru ovog prigovora poziva i na činjenice koje su prethodile obrazloženom mišljenju i na činjenice koje su uslijedile nakon njega.

93 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, na koju se podsjeća u točki 44. ove presude, na pitanje je li država članica povrijedila svoje obveze mora se odgovoriti s obzirom na situaciju koja je u državi članici postojala po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju.

94 Iz ustaljene sudske prakse proizlazi i da, s obzirom na to da se tužbom želi otkriti sustavna i ustrajna povreda članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, u načelu nije moguće isključiti podnošenje dodatnih dokaza kojima je svrha da se u stadiju postupka pred Sudom potkrijepi općenitost i stalnost navodne povrede (vidjeti u tom smislu presudu od 5. travnja 2017., Komisija/Bugarska, C-488/15, EU:C:2017:267, t. 42. i navedenu sudsku praksu).

95 Sud je posebice već imao priliku pojasniti da se predmet tužbe zbog povrede obveze može proširiti na činjenice nastale nakon obrazloženog mišljenja ako su iste vrste i sastavni dio istog ponašanja kao i činjenice na koje se odnosi navedeno mišljenje (presuda od 5. travnja 2017., Komisija/Bugarska, C-488/15, EU:C:2017:267, t. 43. i navedena sudska praksa).

96 U ovom slučaju valja istaknuti da, iako je rok određen u obrazloženom mišljenju upućenom Slovačkoj Republici istekao 24. ožujka 2019., sve činjenice na koje se Komisija pozvala u svojoj tužbi, koje se isključivo odnose na nepostojanje ili nedostatnost odgovarajućih mjera namijenjenih zaštiti staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje, dogodile su se nakon tog datuma.

97 Međutim, iako nisu navedene u predsudskom postupku, Komisija je te činjenice, za koje je ta institucija saznala tek nakon izdavanja tog obrazloženog mišljenja, mogla valjano navesti u prilog svojoj tužbi kao primjer raširene povrede obveze koju ističe.

b) Meritum

98 Uvodno, valja podsjetiti na to da je aktivnost sukladna članku 6. stavku 2. Direktive o staništima samo ako se osigura da ne dovodi ni do kakvog uznemiravanja koje bi u značajnoj mjeri moglo ugroziti ciljeve spomenute direktive, osobito one koji se odnose na očuvanje (presuda od 24. studenog 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 126. i navedena sudska praksa).

99 Na temelju te odredbe, pravni status zaštite PZP-ova također treba zajamčiti da se u njima izbjegava pogoršanje prirodnih staništa i staništa vrsta kao i znatno uznemiravanje vrsta za koje su navedena područja bila klasificirana (presuda od 11. prosinca 2008., Komisija/Grčka, C-293/07, neobjavljena, EU:C:2008:706, t. 24. i navedena sudska praksa).

100 Iz sudske prakse Suda proizlazi, s jedne strane, da se zaštita PZP-ova ne smije ograničiti na mjere za sprečavanje vanjskih negativnih utjecaja i smetnji koje uzrokuje čovjek, nego također mora, ovisno o konkretnoj situaciji, uključivati pozitivne mjere za očuvanje i poboljšanje stanja tog područja (presuda od 24. studenog 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 135.).

101 S druge strane, da bi dokazala povredu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima Komisija ne mora dokazivati postojanje uzročne veze između aktivnosti gospodarenja šumama i značajnog uznemiravanja tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*). Uzimajući u obzir činjenicu da je cilj članka 6. stavka 2. Direktive o staništima i stavka 3. tog članka osigurati istu razinu zaštite, dovoljno je da Komisija dokaže postojanje vjerojatnosti ili opasnosti da ta aktivnost uzrokuje značajna uznemiravanja te vrste (presuda od 24. studenoga 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 142.).

102 S obzirom na prethodno navedeno, valja smatrati da se u ovom slučaju drugi prigovor može smatrati osnovanim samo ako Komisija u dovoljnoj mjeri dokaže da Slovačka Republika nije poduzela odgovarajuće zaštitne mjere kojima se nastoji izbjeći da aktivnosti gospodarenja šumama uzrokuju pogoršavanje stanja staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) kao i uznemiravanja koja mogu značajno utjecati na cilj osiguranja očuvanja navedene vrste koji se nastoji postići Direktivom o staništima.

103 U tom pogledu, kao prvo, iz spisa podnesenom Sudu i, osobito, iz Programa očuvanja proizlazi da su intenzivne sječe drva na velikim površinama i korištenje pesticida za borbu protiv insekta ispod kore, uključujući tijekom razdoblja razmnožavanja tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), pridonijeli znatnom padu populacije te vrste u dvanaest PZP-ova određenih za njezino očuvanje, odnosno padu od 49,4 % između 2004. i 2019.

104 Konkretno, što se tiče PZP-a Nízke Tatry u kojem je utvrđen najveći gubitak staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) nakon hitnih sječa, populacija te vrste smanjila se za 42,5 % između 2004. i 2015.

105 Međutim, valja utvrditi da Slovačka Republika još uvijek nije dokazala da je poduzela odgovarajuće mjere kako bi izbjegla da takve aktivnosti gospodarenja šumama uzrokuju značajna uznemiravanja tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*).

106 Točno je da je ta država članica na temelju odobrenja Programa očuvanja dokazala da je svjesna degradacije staništa i pada populacije te vrste i da namjerava popraviti tu situaciju, kao što o tome svjedoče odluke koje su donijela tijela nadležna za zaštitu prirode do 20. lipnja 2020. kako bi ograničila ili zabranila šumske sječe u područjima staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) i inspekcijski pregledi provedeni u određenim PZP-ovima.

107 Međutim, te su mjere nepotpune jer ne sadržavaju sustavno utvrđene mjere za očuvanje, s obzirom na ekološke zahtjeve te vrste i svakog stanišnog tipa prisutnog u svakom od dvanaest PZP-ova određenih za njezino očuvanje. Naime, kao što to ističe Komisija, navedene mjere

ograničavaju se na izolirane slučajeve i najčešće su donesene isključivo nakon pritužbi pojedinaca ili NVO-a, tako da su one djelomične i potvrđuju da ne postoji strukturni sustav kojim se nastoji osigurati očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) okončanjem pogoršanja njegova staništa.

108 Kao drugo, valja naglasiti da Slovačka Republika u svojem odgovoru na tužbu navodi niz mjera koje su, prema njezinu mišljenju, prikladne za sprečavanje pogoršavanja stanja staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) kao i značajne poremećaje te vrste, odnosno projekt „Optimizacija infrastruktura za prijevoz na planinu i prijevoz u Štrbské Pleso”, prijedlog za prekvalifikaciju PZP-a Horná Orava u „šumu posebne namjene”, projekt razgraničavanja nacionalnog parka za PZP Muránska planina-Stolica, znanstveni prijedlozi POŠ-a za šest PZP-ova, projekti prirodnih rezervata Pralesy Slovenska (prašume u Slovačkoj) i Hluchánia te integrirani projekt Natura 2000 SVK.

109 Međutim, kao što to ističe Komisija, osim projekta Natura 2000 SVK, čija je provedba započela u siječnju 2021., sve mjere navedene u prethodnoj točki su u fazi projekta i stoga nisu provedene ni po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju ni na dan podnošenja ove tužbe. Stoga, ako sadržavaju obveze koje vrijede samo *pro futuro*, te se mjere ne mogu kvalificirati kao „odgovarajuće mjere” u smislu članka 6. stavka 2. Direktive o staništima.

110 Iz toga slijedi da je Komisija dovoljno dokumentirano i obrazloženo dokazala stalno i gotovo općenito nepostojanje odgovarajućih zaštitnih mjera koje se sastoje u izbjegavanju toga da aktivnosti gospodarenja šumama uzrokuju pogoršavanje stanja staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) kao i poremećaje te vrste koji mogu imati značajan utjecaj s obzirom na cilj očuvanja navedene vrste.

111 Iz prethodnih razmatranja proizlazi da je Slovačka Republika, time što nije poduzela odgovarajuće mjere za sprečavanje pogoršanja stanja staništa i značajnih poremećaja u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 2. Direktive o staništima u vezi s člankom 7. te direktive.

C. Treći prigovor, koji se temelji na povredi članka 4. stavka 1. Direktive o pticama

1. Argumentacija stranaka

112 Svojim trećim prigovorom Komisija prigovara Slovačkoj Republici da je povrijedila obveze koje ima na temelju članka 4. stavka 1. Direktive o pticama time što nije poduzela posebne mjere očuvanja primjenjive na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje kako bi se osiguralo njegovo preživljavanje i razmnožavanje na njegovu području raširenosti.

113 Konkretno, Komisija naglašava da se tom odredbom uspostavlja način upravljanja PZP-ovima koji je sličan onom iz članka 6. stavka 1. Direktive o staništima, tako da se na PZP-ove primjenjuje sustav zaštite koji je sukladan sustavu zaštite posebnih područja očuvanja iz potonje odredbe. Slijedom toga, obveza predviđanja posebnih mjera očuvanja iz članka 4. stavka 1. Direktive o pticama obuhvaća obvezu utvrđivanja ciljeva očuvanja i posebnih mjera za dotično područje, koji se moraju djelotvorno provesti.

114 Međutim, Komisija napominje da Slovačka Republika na dan isteka roka određenog u obrazloženom mišljenju nije donijela posebne mjere očuvanja koje se odnose na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u jedanaest od dvanaest PZP-ova određenih za njegovo očuvanje. Usto, ta institucija napominje da na dan podnošenja ove tužbe sedam PZP-ova određenih za očuvanje te vrste, uključujući najvažnije područje za tu vrstu, odnosno PZP Nizke Tatry, nije imalo programe održavanja područja očuvanja.

115 Konkretno, Komisija ističe da, iako članak 26. stavak 6. Zakona o očuvanju prirode omogućuje da se uredbom vlade uspostave zabrane aktivnosti koje imaju negativan učinak na očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*), ta država članica nije uspostavila takve zabrane. Taj su propust priznala sama slovačka tijela jer Program očuvanja zahtijeva da se uredbe kojima se određuju PZP-ovi izmijene kako bi se uvele zabrane za aktivnosti koje imaju negativan učinak na tu vrstu, što na dan podnošenja ove tužbe još nije bio slučaj.

116 Najprije, što se tiče dopuštenosti, Slovačka Republika tvrdi da se, za razliku od onog što proizlazi iz Komisijine tužbe, treći prigovor koji je istaknula ta institucija zapravo odnosi samo na sedam PZP-ova, a ne na njih jedanaest ili dvanaest.

117 Osim toga, ta država članica u svojem odgovoru na repliku tvrdi da je Komisijino pozivanje, u stadiju replike, na sudsku praksu navedenu u točki 100. ove presude, u skladu s kojom se posebne mjere očuvanja ne smiju ograničiti na mjere za sprečavanje vanjskih negativnih utjecaja i smetnji koje uzrokuje čovjek, nego također moraju, ovisno o konkretnoj situaciji, uključivati pozitivne mjere za očuvanje i poboljšanje stanja tog područja, nedopušteno jer predstavlja novi prigovor.

118 Što se tiče merituma, Slovačka Republika odgovara, kao prvo, da je organizacija za očuvanje prirode pripremila prijedlog stalnih područja praćenja za praćenje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u okviru projekta PO QE naslovljenog „Praćenje vrsta i staništa od interesa Zajednice u smislu Direktive o staništima i Direktive o pticama”. Ukupno je bilo predloženo 54 područja te vrste za praćenje unutar PZP-ova kao i izvan njih, tako da, prema mišljenju te države članice, praćenje uključuje reprezentativni uzorak populacije. Slovačka Republika pojašnjava da to praćenje osigurava dobavljač odabran u okviru postupka javne nabave koji još nije dovršen.

119 Kao drugo, Slovačka Republika ističe, s jedne strane, da se provedba odobrenih programa održavanja redovito ocjenjuje i, s druge strane, da je 10. ožujka 2021. od 72 predložene mjere za zaštitu tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje, njih 68 bilo u fazi provedbe.

120 Kao treće, ta država članica ističe da je priprema znanstvenih projekata programa održavanja šest PZP-ova završena između rujna 2020. i siječnja 2021. Za preostali PZP, PZP Muránska planina-Stolica 24. siječnja 2020. najavljen je projekt osnivanja nacionalnog parka koji bi imao privremenu zaštitu od dvije godine. Ta se zaštita primjenjuje i na 76 područja na koja se odnosi projekt prirodnog rezervata „Pralesy Slovenska” od priopćavanja, između rujna i studenoga 2020., javnih obavijesti koje se odnose na njih.

121 Slovačka Republika iz toga zaključuje da privremeno nepostojanje programa održavanja ipak ne znači da se mjere očuvanja do njihova odobrenja nisu provodile na dotičnim područjima kako bi se zaštitio tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*).

2. Ocjena Suda

a) Dopuštenost

122 Kao prvo, što se tiče predmeta trećeg prigovora, valja utvrditi da se ovim prigovorom želi otkriti sustavna i ustrajna povreda Slovačke Republike članka 4. stavka 1. Direktive o pticama. S obzirom na sudsku praksu navedenu u točkama 94. i 95. ove presude, valja smatrati da je činjenice za koje je Komisija saznala nakon izdavanja svojeg obrazloženog mišljenja ta institucija mogla valjano istaknuti u prilog svojoj tužbi.

123 Usto, važno je istaknuti, kao što je to učinila Slovačka Republika, da se, iako je Komisija u tužbi iznijela argumente koji se odnose na nepostojanje posebnih mjera očuvanja koje se odnose na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u jedanaest od dvanaest PZP-ova određenih za njegovo očuvanje, zaključna točka u tom pogledu kao i dijelovi tužbenog zahtjeva ne odnose, nasuprot tomu, na tih jedanaest PZP-ova, nego samo na njih sedam, odnosno na ZPS Nízke Tatry SKCHVU018, ZPS Tatry SKCHVU030, ZPS Veľká Fatra SKCHVU033, ZPS Muránska planina-Stolica SKCHVU017, ZPS Volovské vrchy SKCHVU036, ZPS Malá Fatra SKCHVU013 i ZPS Levočské vrchy SKCHVU051.

124 Stoga u okviru ocjene trećeg prigovora valja uzeti u obzir samo argumente koje je Komisija istaknula u pogledu tih sedam PZP-ova.

125 Kao drugo, što se tiče prigovora nedopuštenosti koji je istaknula Slovačka Republika, dovoljno je utvrditi da se Komisija u svojoj replici ograničila na doslovno navođenje citata iz sudske prakse čiji je jedini cilj pojasniti argument koji je ta institucija već općenitije istaknula u tužbi, a koji se sastoji od podsjećanja na to da se posebne mjere za PZP-ove predviđene člankom 4. stavkom 1. Direktive o pticama trebaju djelotvorno provesti potpunim, jasnim i preciznim mjerama.

126 Stoga, valja smatrati da taj citat iz sudske prakse ne mijenja predmet navodne povrede obveze niti na bilo koji način utječe na opseg spora (vidjeti u tom smislu presudu od 10. studenoga 2020., Komisija/Italija (Granične vrijednosti - PM10), C-644/18, EU:C:2020:895, t. 68. i navedenu sudsku praksu), tako da valja odbiti prigovor nedopuštenosti koji je istaknula Slovačka Republika.

b) Meritum

127 Valja uvodno podsjetiti da u skladu s člankom 4. stavkom 1. Direktive o pticama, određivanje područja kao PZP-a radi očuvanja vrste podrazumijeva održivo zadržavanje bitnih obilježja staništa tog područja čiji je cilj, koji je opravdao određivanje navedenog područja kao PZP-a, preživljavanje i razmnožavanje predmetne vrste (presuda od 25. srpnja 2018., Grace i Sweetman, C-164/17, EU:C:2018:593, t. 35.).

128 Konkretno, tom odredbom, kojoj bi se u protivnom oduzeo svaki koristan učinak, zahtijeva se ne samo usvajanje mjera očuvanja potrebnih za održavanje povoljnog stanja očuvanosti zaštićenih staništa i vrsta na dotičnom području nego i, ponajprije, njihova učinkovita provedba (vidjeti u tom smislu presudu od 17. travnja 2018., Komisija/Poljska (Beloveška šuma), C-441/17, EU:C:2018:255, t. 213.).

129 U skladu s tim uvodnim razmatranjima, valja ispitati jesu li slovačka tijela, kao što to tvrdi Komisija, povrijedila svoju obvezu donošenja posebnih mjera očuvanja koje se odnose na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*).

130 U tom pogledu, kao prvo, valja istaknuti da Slovačka Republika u svojem odgovoru na tužbu priznaje da su sedam PZP-ova iz trećeg prigovora upravo oni za koje se programi održavanja još nisu bili donijeli.

131 Nasuprot tomu, ta država članica ističe da je svjesna nužnosti i hitnosti osiguranja dostatne zaštite tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) i da se stoga učinkovito koristila svim pravnim sredstvima koja su joj stavljena na raspolaganje Zakonom o očuvanju prirode.

132 Međutim, ta tvrdnja nije potkrijepljena nikakvim upućivanjem na program održavanja koji je stvarno donesen i proveden unutar dotičnih PZP-ova. Iako je točno, kao što to proizlazi iz odgovora na tužbu Slovačke Republike i priloženih dokumenata, da je ta država članica izradila i pripremila određeni broj projekata kojima je cilj osigurati očuvanje staništa tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima koji su u tu svrhu određeni, kao što je, konkretno, razgraničenje nacionalnog parka „Muránska planina-Stolica” kao i osnivanje prirodnog rezervata „Pralesy Slovenska”, to ne mijenja činjenicu da je riječ samo o projektima koji, ni po isteku roka određenog u obrazloženom mišljenju ni na dan podnošenja ove tužbe, nisu bili ni finalizirani, a kamoli provedeni.

133 Kao drugo, što se tiče posebnih mjera očuvanja donesenih nakon odluka tijela nadležnih za zaštitu prirode donesenih na temelju članka 4. stavka 2. Zakona o očuvanju prirode, iz elemenata spisa podnesenog Sudu proizlazi da su te mjere privremene naravi i da ih treba produljiti donošenjem kasnijih odluka, tako da zaštita osigurana tom odredbom ne može pružiti trajno jamstvo da će se povoljno stanje očuvanosti staništa i vrste tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) unutar dotičnih PZP-ova održati.

134 Iz toga slijedi da je Komisija u dovoljnoj mjeri dokazala da Slovačka Republika nije ispunila zahtjeve iz članka 4. stavka 1. Direktive o pticama. Slijedom toga, osnovan je treći prigovor, koji se temelji na povredi te odredbe.

135 Iz prethodnih razmatranja proizlazi da je Slovačka Republika, time što nije poduzela posebne mjere očuvanja primjenjive na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje, kako bi se osiguralo njegovo preživljavanje i razmnožavanje na njegovu području raširenosti (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013 i PZP Levočské vrchy SKCHVU051), povrijedila obveze koje ima na temelju članka 4. stavka 1. Direktive o pticama.

136 Stoga tužbu koju je podnijela Komisija valja prihvatiti u cijelosti.

137 Uzevši u obzir sva izložena razmatranja valja utvrditi da je:

– izuzimanjem POŠ-ova i njihovih izmjena, hitnih sječa te mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete prouzročene prirodnim nepogodama, u slučaju kad mogu značajno utjecati na područja mreže Natura 2000, od obveze primjene ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotično područje s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja;

– time što nije poduzela odgovarajuće mjere kako bi se spriječili pogoršanje stanja staništa i značajni poremećaji u PZP-ovima određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veľká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Chočské vrchy SKCHVU050, PZP Horná Orava SKCHVU008, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013, PZP Poľana SKCHVU022, PZP Slovenský Raj SKCHVU053, PZP Levočské vrchy SKCHVU051 i PZP Strážovské vrchy SKCHVU028);

– time što nije poduzela posebne mjere očuvanja primjenjive na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u posebnim zaštićenim područjima određenima za njegovo očuvanje, kako bi se osiguralo njegovo preživljavanje i razmnožavanje na njegovu području raširenosti (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013 i PZP Levočské vrchy SKCHVU051),

Slovačka Republika povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, u vezi s njezinim člankom 7., članka 6. stavka 2. Direktive o staništima, u vezi s njezinim člankom 7., kao i članka 4. stavka 1. Direktive o pticama.

IV. Troškovi

138 U skladu s člankom 138. stavkom 1. Poslovnika, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da je Komisija podnijela zahtjev da se Slovačkoj Republici naloži snošenje troškova i da potonja nije uspjela u postupku, treba joj naložiti snošenje troškova.

Slijedom navedenoga, Sud (šesto vijeće) proglašava i presuđuje:

1. Treba utvrditi da je:

– **izuzimanjem programa održavanja šuma (POŠ) i njihovih izmjena, hitnih sječa te mjera za sprečavanje prijetnji šumama i uklanjanje posljedica štete prouzročene prirodnim nepogodama, u slučaju kad mogu značajno utjecati na područja mreže Natura 2000, od obveze primjene ocjene prihvatljivosti njihovih utjecaja na dotično područje s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja;**

– **time što nije poduzela odgovarajuće mjere kako bi se spriječili pogoršanje stanja staništa i značajni poremećaji u posebnim zaštićenim područjem (PZP) određenima za očuvanje tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veľká Fatra SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Chočské vrchy SKCHVU050, PZP Horná Orava SKCHVU008, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013, PZP Poľana SKCHVU022, PZP Slovenský Raj SKCHVU053, PZP Levočské vrchy SKCHVU051 i PZP Strážovské vrchy SKCHVU028);**

– **time što nije poduzela posebne mjere očuvanja primjenjive na stanište tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u PZP-ovima određenima za njegovo očuvanje, kako bi se osiguralo njegovo preživljavanje i razmnožavanje na njegovu području raširenosti (PZP Nízke Tatry SKCHVU018, PZP Tatry SKCHVU030, PZP Veká Fatra**

SKCHVU033, PZP Muránska planina-Stolica SKCHVU017, PZP Volovské vrchy SKCHVU036, PZP Malá Fatra SKCHVU013 i PZP Levočské vrchy SKCHVU051),

Slovačka Republika povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, u vezi s njezinim člankom 7., članka 6. stavka 2. Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica, u vezi s njezinim člankom 7., kao i članka 4. stavka 1. Direktive o pticama.

2. Slovačkoj Republici nalaže se snošenje troškova.

Potpisi